

periódusok négyzetes alaprajzú lakógödre, egy korábbi faépület égett gerendalenyomatai kerültek elő.

Az ásatáson a PPKE BTK történelem és klasszika-filológia szakos hallgatói vettek részt.

KOVÁCS PÉTER

21. Baracs, Szitányi-dűlő

(Fejér megye) R, B, LT, A, Kk, Kú

2008. szeptember 26. és november 28. között végeztük el az M6 autópálya Dunaújváros–Szekszárd közötti szakaszára eső lelőhely (F-19 lh.) megelőző régészeti feltárását. Az előzetes terepbejárások során a területen egy kelta kori települést lokalizáltak.

Az ásatás megkezdése előtt a lelőhely területén, de főként az autópálya nyomvonalán kívül egy híd próbacölöpének megelőző régészeti feltárását végeztük el: összesen 403 m²-en. Nyolc objektum került elő, 1 badeni, illetve 2 bronzkori gödör, 2 kelta ház, 1 recens gödör korát lehetett pontosan meghatározni, a többi jelenség is az őskorra tehető.

Az egyik háznak bár csak a fele esett a feltárt területre, különlegességét az adja, hogy a ház padlóján 5 darab, egy kupacban lévő szövőszéknehezéket tártunk fel. A később előkerült házakhoz hasonlóan az objektum alján egy padlót találtunk.

A nyomvonalba eső lelőhely humuszosítását DK-i sarkában kezdtük meg, innen egy kb. 10 m széles sávban mentünk végig a terület É-i határáig. A lelőhelyet továbbiakban É–D-i sávonként, a kisajátítási határig humuszosítottuk tovább, összesen 9454 m²-en. Régészeti jelenségeket 4455 m²-en figyeltünk meg, az objektumok a lelőhely É-i végének a közelében csoportosultak.

A nyomvonalban 72 objektumot tártunk fel. A legkorábbi korszak a *badeni kultúrához* köthető, egy gödör képviselte ezt a korszakot. A bronzkorhoz köthető még egy gödör, a többi őskori objektum esetében nem tudunk pontosabb keltezését megadni.

A következő fázis a *késő kelta korszakra* tehető, esetleg belenyúlik már a római császárkorba, összesen 32 objektumot tártunk fel ebből az időszakból. Főként házak (esetleg egy-két műhely) kerültek elő. Közös jellemzőjük, hogy az aljukon padló található, a felépítmény cölöplyukai vagy a két rövidebb fal közepén, vagy az egyik rövidebb fal és az épület közepén helyezkedtek el. Egyik épületben sem találtunk tüzelőberendezést, egyetlen kivétellel viszont ennek az objektumnak a pontos funkcióját nem sikerült tisztáznunk. A kelta korra keltezhető a terület É-i végénél előkerült kút is, kevés gödör is színesíti a képet. A leletanyagban nagy arányban található grafitos kerámia, az edények erősen profiláltak, többségében gyorskorongon készültek, de előfordul díszítetlen, seprűdíszes kerámia is.

Az *avar korszakban* ezen a helyen egy temető (10 sír) és egy kisebb település (31 objektum) feküdt. A település négyszögletes házakból állt, a tartószerkezetet az épületek rövidebb oldalainak közepén feltárt cölöplyukak

alapján egy ágas-fás rendszerbe illeszthetjük. Fűtésre és sütésre a sarokban feltárt kisméretű kemencék utaltak, néhány esetben ezeket kőből építették fel, az alapanyagot a közeli, római kori maradványokból szerezhették be. Belőlük hullámvonaldíszes kerámia és sütőharang került elő. A temetőben a sírok Ny–K-i tájolásúak voltak, többségük melléklet nélküli. A keltezés a sírszerkezetre tett megfigyelések és egy csont tútartó alapján lehetett megállapítani.

A temető legkésőbbi régészeti korszakához tartozik egy ház, mely a késő középkor–kora újkor határára keltezhető, valószínűleg még a török betörés előtt használták. A ház háromszögű, egy rámpán lehetett lejutni a belsejébe. A középső helyiségben három tűzhelyet találtunk, egyik platnijában a közelben lévő római erőd bélyeges teguláit is beleépítették. Az objektumból festett kerámia, egy vaskolomp és egy faragott csont került elő. A lelőhelyről 9 objektum került elő, 12 objektum keltezése kérdéses.

KISS CSABA KÁLMÁN

22. Battonya, Landesmann-dűlő

(Békés megye) B, Á

2008. április 23-án helyszíni szemlét végeztünk a Maros hordalékkúpjain található bronzkori földvárak területén.

A Május 1 TSz-nél indultunk É-nak. A térképen jelölt dűlő egyszer csak eltűnt. A rajzon „új dűlő” néven futó dűlő merőleges arra, amelyen bementünk. Itt párhuzamos csatornák vannak, a „Battonyai nagy csatorna” és a „4. mellékág” csatorna között van a sánc. Belső ívénel a Kollár-tanya romjai látszottak. Az „új dűlő” környékén, a belső sáncig igen sok bronzkori edénytöredék fordult elő, míg a belső sánc környékén néhány Árpád-kori edénytöredéket találtunk. A sánc a légi fotón jól látszott, míg a terepen alig. A területen kicsi napraforgó volt, jó látási viszonyok uralkodtak. A földvár K-i sávjában jártunk csak.

Munkatárs: Lichtenstein László.

RÓZSA ZOLTÁN

23. Bába, Öreg-hegy

(Tolna megye) B, LT

A 19. sz. óta ismert lelőhelyen 2008. május 6–16. között végeztünk négyzethálós leletgyűjtést, magnetométeres geofizikai felmérést és szondázó ásatást. A kutatást az OTKA NK 68824-es pályázat támogatta. Célunk a felszíni leletek alapján igen jelentős késő kelta településen vaskori objektumok azonosítása volt. A kutatásra a nagyrészt művelt szőlőparcellákból álló, legfelső öreg-hegyi plató déli részén, egy parlagon álló területen került sor. A négyzethálós leletgyűjtés és a magnetométeres geofizikai felmérés alapján kijelölt 4×3 m-es szondában az egykori szőlőtelepítést megelőző rigolozás miatt mindössze egyetlen vaskori gödröt tudtunk megfigyelni. A feltárást a homogén késő bronzkori rétegeket elérve abbahagytuk.

Munkatársak: Czövek Attila, Rupnik László, Szöllösi Szilvia, Holl Balázs és Pusztas Sándor. Az ásatáson részt vettek Bózsa Anikó, Schneider Ágnes és Tóth Farkas Márton régészhallgatók (ELTE-BTK Régészettudományi Intézet).

CZAJLIK ZOLTÁN

24. Bátaszék, Kálvária

(Tolna megye) R, B, LT, Rő, Á

Az 56. sz. út tervezett ívkorrekciója miatt megelőző feltárást végeztünk két ásatási idényben 2007. augusztus 6. és 2008. február 28., ill. 2008. június 11–25. között, melynek eredményeképpen 27 698 m²-en 1348 objektumot azonosítottunk.

A lelőhelyen feltárt legkorábbi objektumok (gödrök és kutak) a rézkorra keltezhetőek, és szinte kivétel nélkül a lelőhely legalacsonyabban fekvő, ma már vizenyős területén, illetve annak közvetlen környezetében helyezkedtek el. A geológiai vizsgálatok alapján ez a vizenyős terület egy lefűződött holtágból jött létre és a rézkort leszámítva mindig posványos, vizenyős terület volt, bár nem egyforma mértékben. Az ásatási területen több helyütt szórványként középső bronzkori kerámiatöredékek kerültek elő (seprűdíszes és mészbetétes edénytöredékek), míg a lelőhely déli részén egy késő bronzkori (halomsíros kultúra), szórt szerkezetű, falusias település képe bontakozott ki.

Gyakorlatilag a teljes felületen végighúzódtott egy római kori kelta település földfelszínre épített, oszlopos szerkezetű és félig földbe mélyített alapú épületekből (veremházak), különböző rendeltetésű gödrökből, kemencékből és kutakból álló részlete, amelyet É-ről egy ma is meglévő vízfolyás határolt. A település kialakulása a római kor szárazabb klímájának köszönhető. Az ásatás során sikerült azonosítani a település központi zónáját. A római kori objektumokból ép és töredékes agyagedények, csonteszközök, őrlőkötőedények és fémtárgyak (ékszerek és eszközök) láttak napvilágot. A rendkívül nagyszámú kerámia-leletanyagban nagyon sok olyan fazék és mély tál található, amely magán viseli a korábbi időszak edénykészítési és díszítési sajátosságait: duzzadt peremkialakítás, grafit felhasználása, seprűzés. Mindezek után a Kr. u. 1–2. századi keltezt tartjuk elfogadhatónak, hozzátéve, hogy a település megélhetette a 4. századot is (egy Constantinus dinasztia korából való érme került elő az egyik épület betöltéséből).

A lelőhely D-i, legmagasabban fekvő részén Árpád-kori falusias település nyomait azonosítottuk, melynek viszonya még nem tisztázott a közelben fekvő Cikádori Apátsággal.

Munkatársak: Cséki Andrea, Herendi Orsolya, Majerik Vera, Nicklas Larsson és Zandler Krisztián régészek; Bárdos Nándor, Borbély Zsuzsanna, Farkas Gábor, Hatos János, Kékegyi Dorottya, Melis Eszter, Purtzl Bernadett, Szabó Domán, Rácz Viktória és Víg Anita régésztechnikusok.

MAGYAR ZSOLT – CZIFRA SZABOLCS

25. Bedegkér, Alsó-Halastó-dűlő

(Somogy megye) Kö

A lelőhelyről 1996-ban készített légi felvételeket Otto Braasch, de az azonosítás nehézségei miatt csak most ismerhettük meg a pontos koordinátákat. A Pécsi Légitérési Tékában őrzött képeken egy nagy sírszámú soros temető, nagyméretű gödrök nyoma és egy világos folt – a templom maradványai – láthatók. A lelőhely Bedegkértől D-re, 1,5 km-re egy É felé lejtő, két oldalról forrásokkal övezett domboldalon található és a középkori Bedeg újkori leírásokból is ismert templomát jelöli. A templom tájolása DNY–ÉK, hossza kb. 15 m, szélessége 7–7,5 m, falvastagsága 1 m körüli, szentélye poligonális záródásúnak tűnik. Az épület körüli temetőből 250–300 sír azonosítható, de további temetkezéseket jeleznek a nagyobb méretű, sötét elszíneződések. A légi fotó alapján nem lehet eldönteni, hogy a képen elkülöníthető sírfoltok a templom körüli temetőhöz vagy egy a templomnál korábbi, soros temetőhöz tartoznak. 2008. december 2-án végzett terepbejárásunk szerint az épület és a templom körüli temető helyét apróra tört, vörös színű téglák és habarcsdarabok, néhány nagyobb mészkődarab és apróra tört embercsontok jelezték. A lelőhely egyik határát a domboldal É-i irányban meredek leszakadása jelöli, ez a légi fotón azonosított temető szélével egybevághat. Kerámia nem került elő, a templomhoz tartozó település azonosítását pedig a felszínen hagyott kukorica nem tette lehetővé.

K. NÉMETH ANDRÁS – SZABÓ MÁTÉ

26. Beloianisz, Bolondvár

(Fejér megye) B

A Bolondvár 1951-ig Ercsi határába esett, az egykori Göböljáráspusztától ÉK-re, a korábbi irodalomban ehhez kapcsolva szerepelt. Ekkor alapították Ercsi határának egy részén Beloianisz községet. Azóta a Bolondvár területe is az újonnan kialakult község határához tartozik.

A Bolondváron 1949-ben jártam, vázlatosan felmértem és ismertettem, a korábbi irodalmi adatokkal együtt.¹ 1949-ben a vár teljes platója még művelés alatt állt, a szántóföldön sok bronzkori cserép volt található. A cserepek közelebbi meghatározására nem került sor, a többi Fejér megyei várral kapcsolatban ezt is a bronzkor második felébe (mai ismereteink alapján a Vátya-kultúrába) soroltam. 2008. február–március hónapokban három napi terepmunkával részletesebben mértem fel, feleségem segítségével. (Lásd az illusztrációt a következő oldalon!) A Bolondvár 1952-ben közölt leírása nagyjából megegyezik a mostani felmérés eredményeivel, az alábbiakban az új felmérést veszem alapul.

A Bolondvár az Ercsi–Pusztaszabolcs közötti vasútvonal közelében, attól K-re 150 m-re, Beloianisz község

1 Nováki Gy.: Fejér megye őskori földvárjai. ArchÉrt 79 (1952) 9., 12., 14.